

Lublin, 05.09.2022 r.

dr hab. Jadwiga Kozłowska-Doda
Katedra Językoznawstwa Słowiańskiego
Instytut Neofilologii
Wydział Filologiczny
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Plac Marii Curie-Skłodowskiej 4A
20-031 Lublin
e-mail: jadwiga.kozlowska-doda@mail.umcs.pl

Recenzja

**dorobku naukowego dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo,
uwzględniająca osiągnięcie naukowe zatytułowane
*Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм (по
материалам интернет-портала «Российской газеты»)*,
Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk 2021**

Sylwetka Habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora

Dr Dorota Pazio-Wlazłowska stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskała w 2008 r. Podstawą posłużyła rozprawa doktorska nt. *Obraz sfery sacrum w rosyjskim jednojęzycznym słowniku objaśniającym*, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Joanny Korzeniewskiej-Berczyńskiej. Obrona odbyła się na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Po obronie Habilitantka pracowała w Fundacji Ośrodka KARTA w Warszawie, z którą była związana od 1998 r. W Instytucie Sławistyki PAN dr D. Pazio-Wlazłowska została zatrudniona 15 listopada 2010 r., najpierw na stanowisku asystenta, od 1 lutego 2011 r. – na stanowisku adiunkta.

Zainteresowania sferą sacrum towarzyszyły dr D. Pazio-Wlazłowskiej w kolejnych dociekaniach badawczych zarówno rusycystycznych, jak i polonistycznych. Habilitantka nie pozostała jedynie na gruncie badań językoznawczych, zauważyła bowiem pomost łączący język i kulturę (tym pomostem okazały się wartości, w szczególności wartości autoteliczne). Zaobserwowała, że mimo odrodzenia religijnego na przełomie lat 80. i 90. XX w. wciąż brakuje opracowań, które pokazałyby miejsce religii, wiary, Cerkwi w aksjosferze rosyjskiej, brakuje

także opisu relacji, w jakie wchodzi religia/Cerkiew z innymi ważnymi dla Rosjan wartościami. Monografia, będąca podstawą oceny dorobku naukowego, wypełniła istniejącą lukę.

Осена монографии *Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм* (по материалам интернет-портала «Российской газеты»)

Monografia dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej *Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм* (po materiałach internet-портала «Российской газеты») ukazała się w serii „Prace Slawistyczne. Slavica” 153. Nie opisuje ona bezpośrednio konceptu ЦЕРКОВЬ (CERKIEW), pokazuje natomiast w jakie korelacje aksjologiczne niniejszy koncept wchodzi z innymi konceptami СЕМЬЯ, ТРАДИЦИЯ, ПАТРИОТИЗМ (RODZINA, TRADYCJA, PATRIOTYZM). Autorka książki skupia się zatem na trzech wymienionych konceptach.

Zasługuje na uwagę obszerny materiał badawczy, składa się on z ponad 400 tekstów ciągłych opublikowanych w okresie 2011–2020 na stronie internetowej „Rossijskoj Gaziety”.

Dorota Pazio-Wlazłowska rekonstruuje konceptualizację (punkt widzenia) zwykłego użytkownika języka rosyjskiego, dlatego zwraca uwagę nie tyle na słowniki objaśniające języka rosyjskiego, ile na słowniki asocjacyjne i nacechowania emocjonalnego (tzw. *тональный словарь*). Słowniki objaśniające przynoszą semantykę wyrazu, tj. znaczenie bazowe konceptu. Słowniki asocjacyjne tworzą, z kolei, siatki pojęć powiązanych z konkretnym wyrazem (pojęciem). Tymczasem w słowniku nacechowania emocjonalnego wyrazy są oznakowane poprzez ich wartościowanie/ocenę (pozytywny, negatywny, neutralny). Słownik *Тональный словарь русского языка* przygotowano na podstawie *crowdsourcing'u*, tj. dużej liczbie użytkowników strony internetowej kartaslov.ru zadano pytanie „X – to jest coś neutralnego, pozytywnego czy negatywnego?” Zakładano, że w odpowiedzi na nie użytkownik wykorzysta swoją intuicję językową.

W monografii Autorka podkreśla, że w jednej kulturze ocena emocjonalna większości wyrazów z punktu widzenia różnych osób jest podobna. W przypisie jednak znajdujemy komentarz, że wartościowanie może się różnić. Wśród przytoczonych przyczyn zróżnicowania wartościowania podano tymczasowy nastrój, cechy charakteru, wykształcenie itd., zabrakło informacji, jak się wydaje ważnej, o wielojęzyczności i wielokulturowości Rosji, stąd o wpływach językowo-kulturowych, zwłaszcza w przypadku osób dwu- i wielojęzycznych. Asocjacje także, jak pisze Autorka, są uwarunkowane nie tylko przez doświadczenie życiowe respondentów, a w dużym stopniu mają charakter etniczny (Habilitantka pisze o typowych dla konkretnej kultury etnicznej asocjacjach i normach, s. 26–27).

Pierwszy rozdział monografii zatytułowano *Язык и ценности*. Autorka z wyboru nawiązuje do prac jedynie polskich i rosyjskich badaczy, sygnalizuje wybrane opinie uczonych. Ma to swoje uzasadnienie, literatura dotycząca języka wartości jest bowiem bardzo obszerna. Istotna natomiast dla Autorki jest kwestia terminologii aksjologicznej, która wciąż znajduje się na etapie kształtowania. D. Pazio-Wlazłowska za Jerzym Bartmińskim rozumie wartość jako „to, co w świetle języka i kultury ludzie przyjmują za cenne” (J. Bartmiński, 2007, *Miejsce wartości w językowym obrazie świata*, [w:] J. Bartmiński, *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 133).

Wartości życiowe Rosjan – taki tytuł nosi kolejny rozdział książki. Głównie na podstawie badań socjologicznych wymieniono najważniejsze dla współczesnych Rosjan wartości. Dla szczegółowej analizy wybrano rodzinę, tradycję i patriotyzm.

Już w samym tytule rozdziału warto zwrócić uwagę na rosyjski wyraz *россияне*. Otóż w języku polskim wyraz *Rosjanin* oznacza zarówno przedstawiciela jednego z narodów wschodniosłowiańskich, jak i obywatela Rosji. Za granicą, nawet za czasów ZSRR, Rosją nazywano cały teren Związku Radzieckiego (por. *Bolszoj tolkowyj słowar' russkogo jazyka* = BTSRJ, pod red. Siergieja Kuzniecowa, Sankt Petersburg 2000, s. 1129). W języku rosyjskim są dwa wyrazy *россияне* i *русские*. Pierwszy funkcjonuje jako ‘mieszkańcy, obywatele Rosji’, drugi jako ‘naród wschodniosłowiański, największy odsetek mieszkańców Rosji, przedstawiciel tegoż narodu’ (BTSRJ, 2000, s. 1134). Na s. 51 monografii pojawiły się oba te wyrazy w związku z badaniami socjologicznymi z listopada 2017 r. przeprowadzonymi przez „Lewada-centrum”. Warto więc się zastanowić, czy są to wartości *русских* czy *россиян*? Tym bardziej, jak pisał Jerzy Bartmiński, językowy obraz świata jest zawsze antropocentryczny i etnocentryczny. Ta uwaga mogłaby dotyczyć również s. 71 w Rozdziale III, gdzie Autorka przytacza cytaty z publikacji Swietłany G. Ter-Minasowej na temat przebadanych pod koniec XX w. studentów pod względem miłości do Ojczyzny. W tym fragmencie S. Ter-Minasowa formułuje pytanie: „(...) Русскоязычные (*русские?* *российские?* *наши?* – раньше было удобнее – *советские*: это включало все и исключало многое) студенты (...)” (Ter-Minasova, 2000, *Iazyk i mezhkul'turnaia kommunikatsiia*. „Slovo”, s. 175). Nie oznacza to, że określenie *русские* nie pojawiło się w książce, jednak jego frekwencja jest znikoma i występuje głównie w cytatach lub w tytułach prac.

W książce pojawia się także określenie *wielka wojna ojczyźniana*, które w publikacji wydanej w Polsce dobrze byłoby opatrzyć przynajmniej krótkim komentarzem. Jest ono rozumiane jako podokres w dziejach II wojny światowej trwający od 22 czerwca 1941 r. do 9 maja 1945 r. i obejmuje aspekt starć pomiędzy faszystowskimi Niemcami a Związkiem Radzieckim. Warto zauważyć, że to określenie pozwoliło komunistom przekonać do siebie wielu wcześniej wrogo nastawionych mieszkańców byłego ZSRR. W polityce współczesnej Rosji mit wielkiej wojny ojczyźnianej i komunistów wyzwolicieli ma niebagatelne znaczenie. To musi wybrzmieć choćby w przypisie. Trzeba podkreślić, że Habilitantka jest Autorką 4 bardzo ciekawych artykułów naukowych opisujących pamięć o II wojnie światowej – w dyskursie rosyjskojęzycznym jako „wielka wojna ojczyźniana”, o których czytelnik monografii nie musi wiedzieć, a żaden z tych wartościowych tekstów nie znalazł się nawet w spisie literatury do monografii.

Trzeci rozdział *Rodzina, patriotyzm i tradycja w konceptosferze języka rosyjskiego* opisuje z założenia najważniejsze komponenty wybranych konceptów, Autorka nie ma w planach szczegółowego ich opisu. Oprócz badań cenionych uczonych, Habilitantka słusznie wykorzystuje także wyniki swoich wcześniejszych analiz, np. na temat rosyjskiego obrazu DOMU. Dr Pazio-Wlazłowska pokazuje usieciwienie asocjacyjne trzech konceptów. Tworzą one, mówiąc słowami J. Bartmińskiego, „jądro aksjologiczne” kultury, w danym przypadku rosyjskiej.

Na przykład, dla rodziny ważne są miłość, bezpieczeństwo, ochrona, wsparcie, wychowanie dzieci, matka, przekaz międzypokoleniowy. W monografii sporo uwagi zwrócono na miłość jako podstawę związku kobiety i mężczyzny, zabrakło mi natomiast znanego w

kulturze rosyjskiej kultu cierpienia i tradycyjnego podejścia do związku damsko-męskiego, określanego przysłowiem: „Стерпится – слюбится”. Poza tym, w przypadku rodziny ciekawe byłoby przesłedzenie różnic „wieś – miasto”, gdyby umożliwił to materiał badawczy, zwłaszcza w zakresie porównania rodziny tradycyjnej, tj. patriarchalnej z rodziną współczesną, tj. równouprawnionym związkiem małżonków.

Kolejne rozdziały (IV–VI) opisują koncepty RODZINA, TRADYCJA i PATRIOTYZM. Habilitantka wykorzystuje podstawy metodologiczne opracowane przez lubelską szkołę etnolingwistyczną (badania prowadzone przez prof. J. Bartmińskiego i Jego zespół) – wykorzystuje kategorię aspektu, modyfikatory „typowy” i „prawdziwy”, tj. „jaki X jest (obraz realny)” i „jaki X być powinien (obraz idealny)”. Po wartościowanie poszczególnych charakterystyk komponentów konceptu sięga do słownika nacechowania. Połączenie tych dwóch podejść metodologicznych niewątpliwie wyróżnia monografię Habilitantki.

W rozdziale *Tradycja* (V) i *Patriotyzm* (VI) zwraca na siebie uwagę zagadnienie pamięci. Zabrakło mi w tych miejscach pojęcia *niepamięć* lub rosyjskiego *забвение*. O braku samego wyrazu *niepamięć* w języku rosyjskim pisał Wojciech Chlebda, który podkreślał, że pamięć i zapominanie jest w historii wyborem. Bezpośrednio łączy się to z prowadzeniem polityki historycznej w Rosji. Rosjanie woła dziś o wielu wydarzeniach nie pamiętać, np. o Katyniu, o wywózkach do łagrów, o współpracy z Hitlerem i o innych wydarzeniach historycznych. Na ile ważne jest pojęcie NIEPAMIEĆ dla konkretnego narodu oddaje cytat: „[P]oznanie tego, co Polacy ze swej pamięci wyparli lub do niej nie dopuścili, jest co najmniej tak samo istotne, jak to, co w pamięci zbiorowej zgromadzili” (W. Chlebda, *Tezy o niepamięci zbiorowej*, „Prace Filologiczne” LIII, 2007, s. 74). W innym tekście ten sam badacz pisze: „np. trzeba wysiłku, aby informację z pamięci usunąć bez reszty lub kiedy to presja zewnętrzna zmusza człowieka do usunięcia informacji z pamięci albo kiedy strach nie pozwala ludziom, by po informację do „pudełka” sięgali – sytuacji typowych dla niepamięci” (W. Chlebda, *Wokół pojęć niepamięć i забвение*, „Slavia Orientalis”. T. LXVIII, nr 4, 2019, s. 692). Być może brak ten w recenzowanej książce wiąże się z pomijaniem pewnych składowych omawianych konceptów i skupianiu się na ich wzajemnych powiązaniach. Wydaje się jednak, że pojęcia te mają się do siebie tak samo, jak BEZDOMNOŚĆ do pojęcia DOM (o których pisze Habilitantka w swoich artykułach).

Książka pokazała, jak ważne są stosunki i oceny podmiotu poszczególnych wartości. To konkretny człowiek (konkretna społeczność) wybiera to, co jest dla niego (jej) wartościowe, do czego dąży, o czym marzy, w związku z tym są subiektywne. Wartości są kształtowane w konkretnych warunkach, to kolejny powód istnienia „wariantów konceptosfery” (Dmitrij Lichaczow) lub jak ujmował to Jerzy Bartmiński „profilu”.

Dla CERKWI i RODZINY ważne są troska i miłość (tj. relacje międzyludzkie). CERKIEW jest nosicielką tradycji, a TRADYCJA łączy w sobie wymiar świecki i religijny. Wiara prawosławna/CERKIEW jako podstawa państwowości i kultury rosyjskiej znajduje się w ścisłej relacji z PATRIOTYZMEM członków narodu rosyjskiego. W wyobrażeniu wszystkich konceptów fundamentalne znaczenie ma MIŁOŚĆ. Jak twierdzi Autorka monografii, powiązania dwóch konceptów, w których jądro jednego ma nacechowanie pozytywne, sprzyjają pozytywnej ocenie drugiego, tj. wzajemne relacje kilku pozytywnie odbieranych konceptów dodają sobie wzajemnie pozytywne oceny.

Monografia Doroty Pazio-Wlazłowskiej stanowi dobry przykład studium interdyscyplinarnego, jak również pokazuje nową perspektywę badawczą nad wartościami w kulturze narodowej. Jest to książka z zakresu aksjolingwistyki, mediolingwistyki, ale też szeroko rozumianej lingwistyki kulturowej.

Monografia jest napisana po rosyjsku, język opracowania nie budzi zastrzeżeń. Pewne formalne nieścisłości dotyczą oddania niektórych imion i nazwisk, np. Alena M. Rudenka (s. 4) i Jelena N. Rudenko (s. 29) – raz z języka białoruskiego, raz z rosyjskiego. Nie ma uzasadnienia dla podawania w jednym miejscu polskich nazwisk po polsku (s. 29), ogólnie zaś w tekście są one oddawane cyrylicą po rosyjsku.

Pozostały dorobek naukowy

Po uzyskaniu stopnia doktora Dorota Pazio-Wlazłowska opublikowała w monografiach naukowych 38 rozdziałów, z nich 33 autorskie, jedno tłumaczenie własnego tekstu na język angielski oraz 4 publikacje we współautorstwie. Habilitantka drukowała swoje prace nie tylko w Polsce (Warszawa, Gdańsk, Szczecin, Piotrków Trybunalski, Lublin, Zielona Góra, Gorzów Wielkopolski, Toruń, Białystok, Tarnów), ale także za granicą: w Rosji (Moskwa, Jekaterynburg), w Czechach (Praga, Olomuniec), na Słowacji (Nitra), w Serbii (Nowy Sad), na Białorusi (Mińsk) oraz w wydawnictwie Cambridge Scholar Publishing (Wielka Brytania), co ma duże znaczenie dla popularyzacji własnych badań oraz badań innych polskich naukowców na arenie międzynarodowej. Poza tym, rozdziały w monografiach publikowano także w językach kongresowych: po rosyjsku (9), po angielsku (2).

Dr D. Pazio-Wlazłowska była członkiem redakcji naukowych 10 monografii wieloautorskich, dwie z nich stanowią anglojęzyczną wersję zbiorów tekstów w językach słowiańskich.

Po uzyskaniu stopnia doktora w czasopismach naukowych ukazało się 20 artykułów Habilitantki, z nich 15 autorskich, 5 – we współautorstwie. Teksty były zamieszczane w polskich czasopismach naukowych oraz w periodykach rosyjskich, ukraińskich i litewskich. Prawie połowa z nich napisana została po rosyjsku, co bardzo dobrze świadczy o Habilitantce jako specjalistce w zakresie języka rosyjskiego.

Niejednokrotnie dr Pazio-Wlazłowska drukowała sprawozdania z międzynarodowych konferencji naukowych oraz recenzje książek naukowych.

Całkowita liczba punktów MNiSW – 982.

Publikacje Habilitantki mieszczą się w dwóch kręgach badawczych: język religijny i język wartości. Pierwszy, rozpoczęty w pracy doktorskiej, opisującej leksykę religijną w słownikach objaśniających języka rosyjskiego, tak pochłonął filolożkę, że zdecydowała się materiał badawczy rozszerzyć o słowniki języka polskiego. Więcej, po rozpoczętych pracach nad wartościami, dr Pazio-Wlazłowska powróciła do kwestii religii, wiary, ale już od strony aksjologicznej. Wówczas zainteresował ją odbiór wydarzeń religijnych, zarówno katolickich, jak i prawosławnych, w prasie jako swoistym mierniku przemian społecznych. Jednocześnie nie znikła z pola zainteresowania Habilitantki leksykologia. Tym razem jednak w nieco innej odsłonie, badaczka odnotowała neosemantyzmy, w szczególności emocjonalnie nacechowane słownictwo, służące do charakterystyki osób uczęszczających na nabożeństwa. D. Pazio-

Wlazłowska dostrzegła, że współcześnie uczestników nabożeństw różnicuje się z uwagi na częstotliwość i na cel odwiedzin świątyni.

Najobszerniej reprezentowanym polem w dorobku Habilitantki jest wszakże wyrastające z konwersatorium EUROJOS rozumienie podstawowych pojęć aksjologicznych w języku rosyjskim. W 2009 r. rozpoczęła prace nad konceptem DOM. Podała analizie materiał wyekscerpowany z publicystyki, wspomnień, dzienników, przysłów. Przygotowała 8 publikacji, jedna z nich *Rosyjski językowo-kulturowy obraz domu* (napisana we współautorstwie z Ludmiłą Fiodorową) została opracowana dla *Leksykonu aksjologicznego Słowian i ich sąsiadów* = LASiS (T. 1: *Dom*, 2015, red. J. Bartmińskiego, I. Bielińskiej-Gardziel i B. Żywickiej), wówczas Autorka odwoływała się do wspólnej koncepcji ustalonej w ramach konwersatorium. Metodologię definicji kognitywnej opracował prof. Jerzy Bartmiński, inicjator, pomysłodawca i kierownik projektu. Poza tym Habilitantka opracowała z Ivaną Lazić-Konjik i Staną Ristić artykuł porównawczy na materiale rosyjskim, polskim i serbskim. Zajęła się również *bezdomnością* jako przeciwieństwem *domu*.

Kolejnym konceptem, który zainteresował dr D. Pazio-Wlazłowską jest RODZINA. Opublikowała na ten temat kilka artykułów.

Z poprzedniego słowa klucza wyłonił się wizerunek KOBIECY, przede wszystkim jako matki i żony. Habilitantka dostrzegła w tym zakresie silnie utrwalone patriarchalne podstawy kultury rosyjskiej, zarówno w tekstach religijnych, jak i świeckich.

Niezwykle interesujące są publikacje na temat pamięci o II wojnie światowej, funkcjonującej w rosyjskim dyskursie publicznym jako „wielka wojna ojczyzniana”. Ważne wydaje się stwierdzenie dotyczące rozbieżności między oficjalną narracją o wojnie a indywidualnymi doświadczeniami, konkurowania społecznego zapominania i społecznej pamięci, filtrowania pamięci zbiorowej, usuwania z pamięci tego, co zakłóca „odsświętny” obraz weterana.

Ponadto dr D. Pazio-Wlazłowska zwróciła uwagę na koncept OTYŁOŚĆ w języku polskim.

Udział w konferencjach

Po uzyskaniu stopnia doktora dr Dorota Pazio-Wlazłowska wzięła udział w 65 konferencjach naukowych, w tym 9 ogólnopolskich i 56 międzynarodowych (w Polsce, Czechach, Rosji, Słowacji, Ukrainie, Serbii), co pokazuje mobilność Jej jako naukowca i chęć dzielenia się wynikami swoich badań i dyskusji z innymi slawistami w Europie. Habilitantka niejednokrotnie prowadziła obrady plenarne, panele dyskusyjne oraz przewodniczyła obradom sekcyjnym na konferencjach krajowych i zagranicznych.

Osiągnięcia dydaktyczne

Od września 2008 r. do lutego 2021 r. Habilitantka pracowała w charakterze wykładowcy we „Wszecnicy Polskiej” Szkole Wyższej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, prowadziła zajęcia dydaktyczne na studiach licencjackich i magisterskich. Oprócz seminarium dyplomowego (na nim powstały cztery prace licencjackie), prowadziła następujące zajęcia: Praktyczna znajomość języka rosyjskiego; Komunikacja i aktywacja języka; Język

obcy w kulturze, sztuce i turystyce; Język komunikacji społecznej; Praktyczne wykorzystanie języka obcego; Praktyczna nauka i zastosowanie języka obcego: gramatyka; Praktyczna nauka i zastosowanie języka obcego: czytanie i pisanie; Praktyczna nauka i zastosowanie języka obcego: słuchanie i mówienie.

Była recenzentem ośmiu prac licencjackich i siedmiu prac magisterskich.

Opiekowała się doktorantami Instytutu Slawistyki PAN: w 2012–2013 – dwoma, w 2011–2012 i 2013–2014 – jednym.

Prowadziła warsztaty *Umiejętności akademickie i specjalistyczne: „Aspekty prawne i etyka badań”* w Studium Doktoranckim IS PAN (2019–2020) oraz Szkole Doktorskiej Anthropos Instytutów PAN (2019–2021).

Zespoły badawcze, projekty, staże naukowe

W latach 2018–2019 Habilitantka była kierownikiem projektu *Międzynarodowa Konferencja Naukowa: Jedność w różnorodności wokół słowiańskiej aksjofery. Eurojos XIV (11–13 września 2018 roku)*.

Była także wykonawcą w wielu projektach: *Metody analizy językowego obrazu świata (JOS) w kontekście badań porównawczych* (Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, okres: 2012–2015, kierownik Jerzy Bartmiński); *Wartości w świecie słowiańskim* (2013), *Granice stare i nowe* (2014), *Wydarzenia – od traumy do euforii* (2014) – finansowane ze środków MNiSW na działalność upowszechniającą naukę.

Dwa projekty, w których występuje jako wykonawca, są nadal w realizacji: *III Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Dusza w doczesności – dusza w nieskończoności”* oraz *I Międzynarodowy Kongres Etnolingwistyczny. „Etnolingwistyka – bilans dyscypliny: stan badań, metody, postulaty badawcze”*; okres realizacji obu 2021–2022. W ramach zrealizowanych projektów opublikowano 3 artykuły i wydano monografie wieloautorskie (4 tomy).

Habilitantka niejednokrotnie wyjeżdżała za granicę na tygodniowe pobyty naukowe: do Moskwy (w 2013 r.) w związku z badaniami Instytutu Slawistyki PAN i Instytutu Słowianoznawstwa RAN w ramach projektu „*Sacrum*” *we współczesnym języku rosyjskim na tle porównawczym* oraz do Belgradu (w 2017, 2018 i 2019 r.) w związku z badaniami realizowanymi przez Instytut Slawistyki PAN i Instytut Języka Serbskiego Serbskiej Akademii Nauk i Sztuk w ramach wspólnego projektu *Kluczowe pojęcia serbskiej i polskiej aksjofery w perspektywie ogólnosłowiańskiej*.

Szkolenia

Habilitantka ciągle rozwija swoje kompetencje. W 2013 r. ukończyła studia podyplomowe w zakresie „Zarządzania projektami badawczymi i pracami rozwojowymi” w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie.

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora odbyła 16 różnych kursów i szkoleń, wśród nich np. *Ochrona własności intelektualnych i Copyright w publikacjach i w badaniach naukowych* (2013 r.), *Letnia Szkoła Humanistyki Cyfrowej: CLARIN-PL w praktyce badawczej* (2015 r.), *Prawo autorskie: kompendium na 2016 rok oraz prawo do wizerunku* (2016 r.),

Prowadzenie Biuletynu Informacji Publicznej przez uczelnie i instytuty badawcze – nowe obowiązki i wyzwania (2018 r.).

Działalność organizacyjna w Instytucie Sławistyki PAN

W okresie od 1 sierpnia 2011 r. – do 31 lipca 2019 r. pełniła funkcję wicedyrektora Instytutu Sławistyki PAN ds. ogólnych. Zajmowała się m.in. zagadnieniami związanymi z przestrzeganiem prawa autorskiego, działalnością repozytorium, biblioteki, wydawnictwa instytutowego.

Koordynowała działalność popularnonaukową Instytutu Sławistyki PAN, m.in. cykl spotkań „Biesiada słowiańska” w ramach obchodów jubileuszu 60-lecia instytutu (2013–2014).

Była członkiem Komisji Rekrutacyjnej na Studia Doktoranckie w IS PAN (2012–2013; 2015–2016), członkiem Komisji Rekrutacyjnej do Szkoły Doktorskiej Anthropos Instytutów PAN (2020–2021).

Jest członkiem Komisji Dyscyplinarnej w Instytucie Sławistyki PAN (od 2020 r.) oraz przewodniczącą Komisji Socjalnej w Instytucie Sławistyki PAN (od 2022 r.).

Współpraca ze środowiskiem naukowym spoza Instytutu Sławistyki PAN i działalność organizacyjna poza Instytutem Sławistyki PAN

Jest członkiem Rady Fundacji Sławistycznej (od 2013 r.), Komisji Języka Religijnego przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów (od 2016 r.), Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów (od 2017 r.), Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN (od 2020 r.).

Dr Dorota Pazio-Wlazłowska pełniła funkcję członka Rady Redakcyjnej czasopisma „Słowiański mir w trzecim tysiącleciu”, Instytut Słowianoznawstwa RAN, Moskwa, Rosja, red. nac. Jelena S. Uzieniowa (od 2015 r.) oraz od 2021 r. pełni funkcję członka Kolegium Redakcyjnego czasopisma „Conversatoria Linguistica”, wydawca Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, red. nac. Beata Żywicka.

Habilitantka wykonała recenzję autoreferatu pracy doktorskiej z zakresu rusycystyki, napisanej przez Aleksandrę J. Petkau na Uralskim Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym (2015 r.). Zrecenzowała także 11 artykułów naukowych złożonych do czasopism naukowych (m.in. „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury”, „Slavia”, „Quaestio Rossica”) oraz recenzowanych monografii wieloautorskich.

Znaczącym wkładem badawczym Habilitantki jest Jej działalność w ramach projektu *EUROJOS – Językowo-kulturowy obraz świata Słowian i ich sąsiadów na tle porównawczym*, kierowanego do lutego 2022 r. przez J. Bartmińskiego. Dr D. Pazio-Wlazłowska jest członkiem międzynarodowego ponad 120-osobowego zespołu od 2009 r., w 2013 r. podjęła się pełnienia funkcji sekretarza projektu, zaś w 2019 r. została powołana przez Radę Naukową Instytutu Sławistyki PAN na sekretarza Rady Naukowej Konwersatorium EUROJOS. Zważywszy na to, że projekt początkowo był afiliowany na UMCS w Lublinie, Habilitantka ściśle współpracowała z Instytutem Filologii Polskiej UMCS.

W tym samym czasie zaangażowała się w inne tematy badawcze realizowane przez IS PAN wspólnie z zagranicznymi placówkami badawczymi, m.in. w okresie 2011–2013 była

polskim koordynatorem polsko-rosyjskiego projektu nt. „*Sacrum*” *we współczesnym języku rosyjskim na tle porównawczym*; w okresie 2017–2020 – polskim koordynatorem polsko-serbskiego projektu nt. *Kluczowe pojęcia serbskiej i polskiej aksjofery w perspektywie ogólnosłowiańskiej*; była o nich mowa wyżej, współpracowała więc z odpowiednimi placówkami badawczymi w Rosji (Instytut Słowianoznawstwa RAN) i Serbii (Instytut Języka Serbskiego Serbskiej Akademii Nauk i Sztuk w Belgradzie).

W Instytucie Języka Rosyjskiego imienia Wiktora Winogradowa RAN Habilitantka uczestniczyła w seminariach jego pracowników oraz była zapraszana przez instytut do uczestnictwa w konferencjach, co aktywnie czyniła. Brała udział także w seminarium pt. *Badania lingwokulturowe* w Instytucie Językoznawstwa RAN, w tej instytucji naukowej także uczestniczyła w konferencji z wygłoszeniem referatu. Habilitantce udało się nawiązać współpracę naukową także z pracownikami innych rosyjskich uczelni – Uralskim Uniwersytetem imienia Pierwszego Prezydenta Rosji Borysa Jelcyna w Jekaterynburgu. Owocem wspólnych badań są trzy wieloautorskie publikacje i cztery wystąpienia konferencyjne. Poza tym dr Pazio-Wlazłowska zorganizowała z badaczkami z Jekaterynburga konferencję naukową „*Język i religia*” (2021 r.), pełniła funkcję członka komitetu programowego konferencji w kwietniu 2021 r. na Uniwersytecie Uralskim (*Aspekty aksjologiczne współczesnych badań filologicznych*), zrecenzowała artykuł naukowy nadesłany do czasopisma „*Quaestio Rossica*”.

Jako organizator i współorganizator brała udział w wielu komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych i międzynarodowych, także za granicą. Organizowała i współorganizowała osiem międzynarodowych konferencji naukowych, w tym dwie za granicą w Moskwie (2017 r.) i Jekaterynburgu (2021 r.).

Jako członek zespołu oceniającego aktywnie udzielała się w kilku edycjach konkursów historycznych dla młodzieży pt. „*Historia Bliska*”.

Działalność na rzecz popularyzacji nauki

Habilitantka aktywnie współpracowała z platformą *Uczyć się z historii. Doświadczenie totalitaryzmów XX wieku*, która działa na rzecz edukacji w zakresie historii krajów Europy Środkowo-Wschodniej w XX w. Dr Pazio-Wlazłowska tłumaczyła z języka rosyjskiego prace wyróżnione w rosyjskim konkursie historycznym dla młodzieży szkolnej *Człowiek w historii. Rosja – XX wiek* (2010–2011). Nawiązała współpracę z Archiwum Historii Mówionej. Brała udział w projekcie *KARTA z Polakami na Wschodzie*, m.in. wykonała przekład biogramów na język rosyjski.

Na Uniwersytecie Europejskim w Sankt Petersburgu dzieliła się polskimi doświadczeniami na temat zakładania i funkcjonowania archiwów społecznych.

Prezentowała swoje wystąpienia, dotyczące badań nad rosyjskim konceptem CERKIEW i polskim wyobrażeniem OTYŁOŚCI, podczas zebrań naukowych w Zakładzie Językoznawstwa IS PAN, dwa z nich były dostępne dla wszystkich zainteresowanych na platformie zoom.

Uczestniczyła z referatem w XXI Festiwalu Nauki (2017 r.).

Wygłosiła wykład w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie o upamiętnieniu ofiar represji i kształtowaniu tożsamości narodowej na przykładzie nowych męczenników z Butowa (2017 r.).

Konkluzja

Podsumowując dotychczasowe rozważania pragnę stwierdzić, że **dorobek naukowy w okresie po doktoracie oraz osiągnięcia dydaktyczne, popularyzatorskie i organizacyjne dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej spełniają w pełni wszystkie kryteria stawiane w ustawie dotyczącej procesu habilitacyjnego**. Drobne uwagi do monografii, które zostały poczynione wyżej, mają formę dyskusji naukowej i są raczej propozycją alternatywnego ujęcia zagadnienia, nie podważają one w żaden sposób metod zastosowanych w pracy i nie obniżają jej wartości. W związku z powyższym **przychylam się do wniosku Habilitantki o nadanie Jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**.

Zważywszy na bogactwo podejmowanych przez Habilitantkę tematów badawczych, nowatorskie podejście metodologiczne, aktywne zaangażowanie Jej w okresie po obronie doktoratu w sprawy organizacyjne, popularyzatorskie i dydaktyczne wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu Sławistyki PAN o przyznanie nagrody dla dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej.

Jadwiga Kortowska-Rocha

Lublin, 05.09.2022 r.

dr hab. Jadwiga Kozłowska-Doda
Katedra Językoznawstwa Słowiańskiego
Instytut Neofilologii
Wydział Filologiczny
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Plac Marii Curie-Skłodowskiej 4A
20-031 Lublin
e-mail: jadwiga.kozlowska-doda@mail.umcs.pl

Recenzja

**dorobku naukowego dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo,
uwzględniająca osiągnięcie naukowe zatytułowane
*Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм (по
материалам интернет-портала «Российской газеты»)*,
Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk 2021**

Sylwetka Habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora

Dr Dorota Pazio-Wlazłowska stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskała w 2008 r. Podstawą posłużyła rozprawa doktorska nt. *Obraz sfery sacrum w rosyjskim jednojęzycznym słowniku objaśniającym*, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Joanny Korzeniewskiej-Berczyńskiej. Obrona odbyła się na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Po obronie Habilitantka pracowała w Fundacji Ośrodka KARTA w Warszawie, z którą była związana od 1998 r. W Instytucie Slawistyki PAN dr D. Pazio-Wlazłowska została zatrudniona 15 listopada 2010 r., najpierw na stanowisku asystenta, od 1 lutego 2011 r. – na stanowisku adiunkta.

Zainteresowania sferą sacrum towarzyszyły dr D. Pazio-Wlazłowskiej w kolejnych dociekaniach badawczych zarówno rusycystycznych, jak i polonistycznych. Habilitantka nie pozostała jedynie na gruncie badań językoznawczych, zauważyła bowiem pomost łączący język i kulturę (tym pomostem okazały się wartości, w szczególności wartości autoteliczne). Zaobserwowała, że mimo odrodzenia religijnego na przełomie lat 80. i 90. XX w. wciąż brakuje opracowań, które pokazałyby miejsce religii, wiary, Cerkwi w aksjosferze rosyjskiej, brakuje

także opisu relacji, w jakie wchodzi religia/Cerkiew z innymi ważnymi dla Rosjan wartościami. Monografia, będąca podstawą oceny dorobku naukowego, wypełniła istniejącą lukę.

Осена монографии *Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм* (по материалам интернет-портала «Российской газеты»)

Monografia dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej *Церковь в кругу ценностей: семья, традиция, патриотизм* (po materiałach internet-портала «Российской газеты») ukazała się w serii „Prace Slawistyczne. Slavica” 153. Nie opisuje ona bezpośrednio konceptu ЦЕРКОВЬ (CERKIEW), pokazuje natomiast w jakie korelacje aksjologiczne niniejszy koncept wchodzi z innymi konceptami СЕМЬЯ, ТРАДИЦИЯ, ПАТРИОТИЗМ (RODZINA, TRADYCJA, PATRIOTYZM). Autorka książki skupia się zatem na trzech wymienionych konceptach.

Zasługuje na uwagę obszerny materiał badawczy, składa się on z ponad 400 tekstów ciągłych opublikowanych w okresie 2011–2020 na stronie internetowej „Rossijskoj Gazety”.

Dorota Pazio-Wlazłowska rekonstruuje konceptualizację (punkt widzenia) zwykłego użytkownika języka rosyjskiego, dlatego zwraca uwagę nie tyle na słowniki objaśniające języka rosyjskiego, ile na słowniki asocjacyjne i nacechowania emocjonalnego (tzw. *тональный словарь*). Słowniki objaśniające przynoszą semantykę wyrazu, tj. znaczenie bazowe konceptu. Słowniki asocjacyjne tworzą, z kolei, siatki pojęć powiązanych z konkretnym wyrazem (pojęciem). Tymczasem w słowniku nacechowania emocjonalnego wyrazy są oznakowane poprzez ich wartościowanie/ocenę (pozytywny, negatywny, neutralny). Słownik *Тональный словарь русского языка* przygotowano na podstawie *crowdsourcing’u*, tj. dużej liczbie użytkowników strony internetowej kartaslov.ru zadano pytanie „X – to jest coś neutralnego, pozytywnego czy negatywnego?” Zakładano, że w odpowiedzi na nie użytkownik wykorzysta swoją intuicję językową.

W monografii Autorka podkreśla, że w jednej kulturze ocena emocjonalna większości wyrazów z punktu widzenia różnych osób jest podobna. W przypisie jednak znajdujemy komentarz, że wartościowanie może się różnić. Wśród przytoczonych przyczyn zróżnicowania wartościowania podano tymczasowy nastrój, cechy charakteru, wykształcenie itd., zabrakło informacji, jak się wydaje ważnej, o wielojęzyczności i wielokulturowości Rosji, stąd o wpływach językowo-kulturowych, zwłaszcza w przypadku osób dwu- i wielojęzycznych. Asocjacje także, jak pisze Autorka, są uwarunkowane nie tylko przez doświadczenie życiowe respondentów, a w dużym stopniu mają charakter etniczny (Habilitationka pisze o typowych dla konkretnej kultury etnicznej asocjacjach i normach, s. 26–27).

Pierwszy rozdział monografii zatytułowano *Язык и ценности*. Autorka z wyboru nawiązuje do prac jedynie polskich i rosyjskich badaczy, sygnalizuje wybrane opinie uczonych. Ma to swoje uzasadnienie, literatura dotycząca języka wartości jest bowiem bardzo obszerna. Istotna natomiast dla Autorki jest kwestia terminologii aksjolingwistycznej, która wciąż znajduje się na etapie kształtowania. D. Pazio-Wlazłowska za Jerzym Bartmińskim rozumie wartość jako „to, co w świetle języka i kultury ludzie przyjmują za cenne” (J. Bartmiński, 2007, *Miejsce wartości w językowym obrazie świata*, [w:] J. Bartmiński, *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 133).

Wartości życiowe Rosjan – taki tytuł nosi kolejny rozdział książki. Głównie na podstawie badań socjologicznych wymieniono najważniejsze dla współczesnych Rosjan wartości. Dla szczegółowej analizy wybrano rodzinę, tradycję i patriotyzm.

Już w samym tytule rozdziału warto zwrócić uwagę na rosyjski wyraz *россияне*. Otóż w języku polskim wyraz *Rosjanin* oznacza zarówno przedstawiciela jednego z narodów wschodniosłowiańskich, jak i obywatela Rosji. Za granicą, nawet za czasów ZSRR, Rosją nazywano cały teren Związku Radzieckiego (por. *Bolszoj tolkowyj słowar' russkogo jazyka* = BTSRJ, pod red. Siergieja Kuzniecowa, Sankt Petersburg 2000, s. 1129). W języku rosyjskim są dwa wyrazy *россияне* i *русские*. Pierwszy funkcjonuje jako ‘mieszkańcy, obywatele Rosji’, drugi jako ‘naród wschodniosłowiański, największy odsetek mieszkańców Rosji, przedstawiciel tegoż narodu’ (BTSRJ, 2000, s. 1134). Na s. 51 monografii pojawiły się oba te wyrazy w związku z badaniami socjologicznymi z listopada 2017 r. przeprowadzonymi przez „Lewada-centrum”. Warto więc się zastanowić, czy są to wartości *русских* czy *россиян*? Tym bardziej, jak pisał Jerzy Bartmiński, językowy obraz świata jest zawsze antropocentryczny i etnocentryczny. Ta uwaga mogłaby dotyczyć również s. 71 w Rozdziale III, gdzie Autorka przytacza cytaty z publikacji Swietłany G. Ter-Minasowej na temat przebadanych pod koniec XX w. studentów pod względem miłości do Ojczyzny. W tym fragmencie S. Ter-Minasowa formułuje pytanie: „(...) Русскоязычные (*русские? российские? наши?* – раньше было удобнее – *советские*: это включало все и исключало многое) студенты (...)” (Ter-Minasova, 2000, *Iazyk i mezhkul'turnaia kommunikatsiia*. „Slovo”, s. 175). Nie oznacza to, że określenie *русские* nie pojawiło się w książce, jednak jego frekwencja jest znikoma i występuje głównie w cytatach lub w tytułach prac.

W książce pojawia się także określenie *wielka wojna ojczyźniana*, które w publikacji wydanej w Polsce dobrze byłoby opatrzyć przynajmniej krótkim komentarzem. Jest ono rozumiane jako podokres w dziejach II wojny światowej trwający od 22 czerwca 1941 r. do 9 maja 1945 r. i obejmuje aspekt starć pomiędzy faszystowskimi Niemcami a Związkiem Radzieckim. Warto zauważyć, że to określenie pozwoliło komunistom przekonać do siebie wielu wcześniej wrogo nastawionych mieszkańców byłego ZSRR. W polityce współczesnej Rosji mit wielkiej wojny ojczyźnianej i komunistów wyzwolicieli ma niebagatelne znaczenie. To musi wybrzmieć choćby w przypisie. Trzeba podkreślić, że Habilitantka jest Autorką 4 bardzo ciekawych artykułów naukowych opisujących pamięć o II wojnie światowej – w dyskursie rosyjskojęzycznym jako „wielka wojna ojczyźniana”, o których czytelnik monografii nie musi wiedzieć, a żaden z tych wartościowych tekstów nie znalazł się nawet w spisie literatury do monografii.

Trzeci rozdział *Rodzina, patriotyzm i tradycja w koncepcjach języka rosyjskiego* opisuje z założenia najważniejsze komponenty wybranych konceptów, Autorka nie ma w planach szczegółowego ich opisu. Oprócz badań cenionych uczonych, Habilitantka słusznie wykorzystuje także wyniki swoich wcześniejszych analiz, np. na temat rosyjskiego obrazu DOMU. Dr Pazio-Włazłowska pokazuje usieciwienie asocjacyjne trzech konceptów. Tworzą one, mówiąc słowami J. Bartmińskiego, „jądro aksjologiczne” kultury, w danym przypadku rosyjskiej.

Na przykład, dla rodziny ważne są miłość, bezpieczeństwo, ochrona, wsparcie, wychowanie dzieci, matka, przekaz międzypokoleniowy. W monografii sporo uwagi zwrócono na miłość jako podstawę związku kobiety i mężczyzny, zabrakło mi natomiast znanego w

kulturze rosyjskiej kultu cierpienia i tradycyjnego podejścia do związku damsko-męskiego, określanego przysłowiem: „Стерпится – слюбится”. Poza tym, w przypadku rodziny ciekawe byłoby prześledzenie różnic „wieś – miasto”, gdyby umożliwił to materiał badawczy, zwłaszcza w zakresie porównania rodziny tradycyjnej, tj. patriarchalnej z rodziną współczesną, tj. równouprawnionym związkiem małżonków.

Kolejne rozdziały (IV–VI) opisują koncepty RODZINA, TRADYCJA i PATRIOTYZM. Habilitantka wykorzystuje podstawy metodologiczne opracowane przez lubelską szkołę etnolingwistyczną (badania prowadzone przez prof. J. Bartmińskiego i Jego zespół) – wykorzystuje kategorię aspektu, modyfikatory „typowy” i „prawdziwy”, tj. „jaki X jest (obraz realny)” i „jaki X być powinien (obraz idealny)”. Po wartościowaniu poszczególnych charakterystyk komponentów konceptu sięga do słownika nacechowania. Połączenie tych dwóch podejść metodologicznych niewątpliwie wyróżnia monografię Habilitantki.

W rozdziale *Tradycja* (V) i *Patriotyzm* (VI) zwraca na siebie uwagę zagadnienie pamięci. Zabrakło mi w tych miejscach pojęcia *niepamięć* lub rosyjskiego *забвение*. O braku samego wyrazu *niepamięć* w języku rosyjskim pisał Wojciech Chlebda, który podkreślał, że pamięć i zapominanie jest w historii wyborem. Bezpośrednio łączy się to z prowadzeniem polityki historycznej w Rosji. Rosjanie wolą dziś o wielu wydarzeniach nie pamiętać, np. o Katyniu, o wywózkach do łagrów, o współpracy z Hitlerem i o innych wydarzeniach historycznych. Na ile ważne jest pojęcie NIEPAMIĘĆ dla konkretnego narodu oddaje cytat: „[P]oznanie tego, co Polacy ze swej pamięci wyparli lub do niej nie dopuścili, jest co najmniej tak samo istotne, jak to, co w pamięci zbiorowej zgromadzili” (W. Chlebda, *Tezy o niepamięci zbiorowej*, „Prace Filologiczne” LIII, 2007, s. 74). W innym tekście ten sam badacz pisze: „np. trzeba wysiłku, aby informację z pamięci usunąć bez reszty lub kiedy to presja zewnętrzna zmusza człowieka do usunięcia informacji z pamięci albo kiedy strach nie pozwala ludziom, by po informację do „pudełka” sięgali – sytuacji typowych dla niepamięci” (W. Chlebda, *Wokół pojęć niepamięć i забвение*, „Slavia Orientalis”. T. LXVIII, nr 4, 2019, s. 692). Być może brak ten w recenzowanej książce wiąże się z pomijaniem pewnych składowych omawianych konceptów i skupianiu się na ich wzajemnych powiązaniach. Wydaje się jednak, że pojęcia te mają się do siebie tak samo, jak BEZDOMNOŚĆ do pojęcia DOM (o których pisze Habilitantka w swoich artykułach).

Książka pokazała, jak ważne są stosunki i oceny podmiotu poszczególnych wartości. To konkretny człowiek (konkretna społeczność) wybiera to, co jest dla niego (jej) wartościowe, do czego dąży, o czym marzy, w związku z tym są subiektywne. Wartości są kształtowane w konkretnych warunkach, to kolejny powód istnienia „wariantów konceptosfery” (Dmitrij Lichaczow) lub jak ujmował to Jerzy Bartmiński „profilu”.

Dla CERKWI i RODZINY ważne są troska i miłość (tj. relacje międzyludzkie). CERKIEW jest nosicielką tradycji, a TRADYCJA łączy w sobie wymiar świecki i religijny. Wiara prawosławna/CERKIEW jako podstawa państwowości i kultury rosyjskiej znajduje się w ścisłej relacji z PATRIOTYZMEM członków narodu rosyjskiego. W wyobrażeniu wszystkich konceptów fundamentalne znaczenie ma MIŁOŚĆ. Jak twierdzi Autorka monografii, powiązania dwóch konceptów, w których jądro jednego ma nacechowanie pozytywne, sprzyjają pozytywnej ocenie drugiego, tj. wzajemne relacje kilku pozytywnie odbieranych konceptów dodają sobie wzajemnie pozytywnych ocen.

Monografia Doroty Pazio-Wlazłowskiej stanowi dobry przykład studium interdyscyplinarnego, jak również pokazuje nową perspektywę badawczą nad wartościami w kulturze narodowej. Jest to książka z zakresu aksjolingwistyki, mediolingwistyki, ale też szeroko rozumianej lingwistyki kulturowej.

Monografia jest napisana po rosyjsku, język opracowania nie budzi zastrzeżeń. Pewne formalne nieścisłości dotyczą oddania niektórych imion i nazwisk, np. Alena M. Rudenka (s. 4) i Jelena N. Rudenko (s. 29) – raz z języka białoruskiego, raz z rosyjskiego. Nie ma uzasadnienia dla podawania w jednym miejscu polskich nazwisk po polsku (s. 29), ogólnie zaś w tekście są one oddawane cyrylicą po rosyjsku.

Pozostały dorobek naukowy

Po uzyskaniu stopnia doktora Dorota Pazio-Wlazłowska opublikowała w monografiach naukowych 38 rozdziałów, z nich 33 autorskie, jedno tłumaczenie własnego tekstu na język angielski oraz 4 publikacje we współautorstwie. Habilitantka drukowała swoje prace nie tylko w Polsce (Warszawa, Gdańsk, Szczecin, Piotrków Trybunalski, Lublin, Zielona Góra, Gorzów Wielkopolski, Toruń, Białystok, Tarnów), ale także za granicą: w Rosji (Moskwa, Jekaterynburg), w Czechach (Praga, Olomuniec), na Słowacji (Nitra), w Serbii (Nowy Sad), na Białorusi (Mińsk) oraz w wydawnictwie Cambridge Scholar Publishing (Wielka Brytania), co ma duże znaczenie dla popularyzacji własnych badań oraz badań innych polskich naukowców na arenie międzynarodowej. Poza tym, rozdziały w monografiach publikowano także w językach kongresowych: po rosyjsku (9), po angielsku (2).

Dr D. Pazio-Wlazłowska była członkiem redakcji naukowych 10 monografii wieloautorskich, dwie z nich stanowią anglojęzyczną wersję zbiorów tekstów w językach słowiańskich.

Po uzyskaniu stopnia doktora w czasopismach naukowych ukazało się 20 artykułów Habilitantki, z nich 15 autorskich, 5 – we współautorstwie. Teksty były zamieszczane w polskich czasopismach naukowych oraz w periodykach rosyjskich, ukraińskich i litewskich. Prawie połowa z nich napisana została po rosyjsku, co bardzo dobrze świadczy o Habilitantce jako specjalistce w zakresie języka rosyjskiego.

Niejednokrotnie dr Pazio-Wlazłowska drukowała sprawozdania z międzynarodowych konferencji naukowych oraz recenzje książek naukowych.

Całkowita liczba punktów MNiSW – 982.

Publikacje Habilitantki mieszczą się w dwóch kręgach badawczych: język religijny i język wartości. Pierwszy, rozpoczęty w pracy doktorskiej, opisującej leksykę religijną w słownikach objaśniających języka rosyjskiego, tak pochłoniął filolożkę, że zdecydowała się materiał badawczy rozszerzyć o słowniki języka polskiego. Więcej, po rozpoczętych pracach nad wartościami, dr Pazio-Wlazłowska powróciła do kwestii religii, wiary, ale już od strony aksjologicznej. Wówczas zainteresował ją odbiór wydarzeń religijnych, zarówno katolickich, jak i prawosławnych, w prasie jako swoistym mierniku przemian społecznych. Jednocześnie nie znikła z pola zainteresowania Habilitantki leksykologia. Tym razem jednak w nieco innej odsłonie, badaczka odnotowała neosemantyzmy, w szczególności emocjonalnie nacechowane słownictwo, służące do charakterystyki osób uczęszczających na nabożeństwa. D. Pazio-

Wlazłowska dostrzegła, że współcześnie uczestników nabożeństw różnicuje się z uwagi na częstotliwość i na cel odwiedzin świątyni.

Najobszerniej reprezentowanym polem w dorobku Habilitantki jest wszakże wyrastające z konwersatorium EUROJOS rozumienie podstawowych pojęć aksjologicznych w języku rosyjskim. W 2009 r. rozpoczęła prace nad konceptem DOM. Podała analizie materiał wyekscerpowany z publicystyki, wspomnień, dzienników, przysłów. Przygotowała 8 publikacji, jedna z nich *Rosyjski językowo-kulturowy obraz domu* (napisana we współautorstwie z Ludmiłą Fiodorową) została opracowana dla *Leksykonu aksjologicznego Słowian i ich sąsiadów* = LASiS (T. 1: *Dom*, 2015, red. J. Bartmińskiego, I. Bielińskiej-Gardziel i B. Żywickiej), wówczas Autorka odwoływała się do wspólnej koncepcji ustalonej w ramach konwersatorium. Metodologię definicji kognitywnej opracował prof. Jerzy Bartmiński, inicjator, pomysłodawca i kierownik projektu. Poza tym Habilitantka opracowała z Ivaną Lazić-Konjik i Staną Ristić artykuł porównawczy na materiale rosyjskim, polskim i serbskim. Zajęła się również *bezdomnością* jako przeciwieństwem *domu*.

Kolejnym konceptem, który zainteresował dr D. Pazio-Wlazłowską jest RODZINA. Opublikowała na ten temat kilka artykułów.

Z poprzedniego słowa klucza wyłonił się wizerunek KOBIETY, przede wszystkim jako matki i żony. Habilitantka dostrzegła w tym zakresie silnie utrwalone patriarchalne podstawy kultury rosyjskiej, zarówno w tekstach religijnych, jak i świeckich.

Niezwykle interesujące są publikacje na temat pamięci o II wojnie światowej, funkcjonującej w rosyjskim dyskursie publicznym jako „wielka wojna ojczyzniana”. Ważne wydaje się stwierdzenie dotyczące rozbieżności między oficjalną narracją o wojnie a indywidualnymi doświadczeniami, konkurowania społecznego zapominania i społecznej pamięci, filtrowania pamięci zbiorowej, usuwania z pamięci tego, co zakłóca „odsświętny” obraz weterana.

Ponadto dr D. Pazio-Wlazłowska zwróciła uwagę na koncept OTYŁOŚĆ w języku polskim.

Udział w konferencjach

Po uzyskaniu stopnia doktora dr Dorota Pazio-Wlazłowska wzięła udział w 65 konferencjach naukowych, w tym 9 ogólnopolskich i 56 międzynarodowych (w Polsce, Czechach, Rosji, Słowacji, Ukrainie, Serbii), co pokazuje mobilność Jej jako naukowca i chęć dzielenia się wynikami swoich badań i dyskusji z innymi sławistami w Europie. Habilitantka niejednokrotnie prowadziła obrady plenarne, panele dyskusyjne oraz przewodniczyła obradom sekcyjnym na konferencjach krajowych i zagranicznych.

Osiągnięcia dydaktyczne

Od września 2008 r. do lutego 2021 r. Habilitantka pracowała w charakterze wykładowcy we „Wszecnicy Polskiej” Szkole Wyższej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, prowadziła zajęcia dydaktyczne na studiach licencjackich i magisterskich. Oprócz seminarium dyplomowego (na nim powstały cztery prace licencjackie), prowadziła następujące zajęcia: Praktyczna znajomość języka rosyjskiego; Komunikacja i aktywacja języka; Język

obcy w kulturze, sztuce i turystyce; Język komunikacji społecznej; Praktyczne wykorzystanie języka obcego; Praktyczna nauka i zastosowanie języka obcego: gramatyka; Praktyczna nauka i zastosowanie języka obcego: czytanie i pisanie; Praktyczna nauka i zastosowanie języka obcego: słuchanie i mówienie.

Była recenzentem ośmiu prac licencjackich i siedmiu prac magisterskich.

Opiekowała się doktorantami Instytutu Slawistyki PAN: w 2012–2013 – dwoma, w 2011–2012 i 2013–2014 – jednym.

Prowadziła warsztaty *Umiejętności akademickie i specjalistyczne: „Aspekty prawne i etyka badań”* w Studium Doktoranckim IS PAN (2019–2020) oraz Szkole Doktorskiej Anthropos Instytutów PAN (2019–2021).

Zespoły badawcze, projekty, staże naukowe

W latach 2018–2019 Habilitantka była kierownikiem projektu *Międzynarodowa Konferencja Naukowa: Jedność w różnorodności wokół słowiańskiej aksjofery. Eurojos XIV (11–13 września 2018 roku)*.

Była także wykonawcą w wielu projektach: *Metody analizy językowego obrazu świata (JOS) w kontekście badań porównawczych* (Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, okres: 2012–2015, kierownik Jerzy Bartmiński); *Wartości w świecie słowiańskim* (2013), *Granice stare i nowe* (2014), *Wydarzenia – od traumy do euforii* (2014) – finansowane ze środków MNiSW na działalność upowszechniającą naukę.

Dwa projekty, w których występuje jako wykonawca, są nadal w realizacji: *III Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Dusza w doczesności – dusza w nieskończoności”* oraz *I Międzynarodowy Kongres Etnolingwistyczny. „Etnolingwistyka – bilans dyscypliny: stan badań, metody, postulaty badawcze”*; okres realizacji obu 2021–2022. W ramach zrealizowanych projektów opublikowano 3 artykuły i wydano monografie wieloautorskie (4 tomy).

Habilitantka niejednokrotnie wyjeżdżała za granicę na tygodniowe pobyty naukowe: do Moskwy (w 2013 r.) w związku z badaniami Instytutu Slawistyki PAN i Instytutu Słowianoznawstwa RAN w ramach projektu „*Sacrum*” *we współczesnym języku rosyjskim na tle porównawczym* oraz do Belgradu (w 2017, 2018 i 2019 r.) w związku z badaniami realizowanymi przez Instytut Slawistyki PAN i Instytut Języka Serbskiego Serbskiej Akademii Nauk i Sztuk w ramach wspólnego projektu *Kluczowe pojęcia serbskiej i polskiej aksjofery w perspektywie ogólnosłowiańskiej*.

Szkolenia

Habilitantka ciągle rozwija swoje kompetencje. W 2013 r. ukończyła studia podyplomowe w zakresie „Zarządzania projektami badawczymi i pracami rozwojowymi” w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie.

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora odbyła 16 różnych kursów i szkoleń, wśród nich np. *Ochrona własności intelektualnych i Copyright w publikacjach i w badaniach naukowych* (2013 r.), *Letnia Szkoła Humanistyki Cyfrowej: CLARIN-PL w praktyce badawczej* (2015 r.), *Prawo autorskie: kompendium na 2016 rok oraz prawo do wizerunku* (2016 r.),

Prowadzenie Biuletynu Informacji Publicznej przez uczelnie i instytuty badawcze – nowe obowiązki i wyzwania (2018 r.).

Działalność organizacyjna w Instytucie Sławistyki PAN

W okresie od 1 sierpnia 2011 r. – do 31 lipca 2019 r. pełniła funkcję wicedyrektora Instytutu Sławistyki PAN ds. ogólnych. Zajmowała się m.in. zagadnieniami związanymi z przestrzeganiem prawa autorskiego, działalnością repozytorium, biblioteki, wydawnictwa instytutowego.

Koordynowała działalność popularnonaukową Instytutu Sławistyki PAN, m.in. cykl spotkań „Biesiada słowiańska” w ramach obchodów jubileuszu 60-lecia instytutu (2013–2014).

Była członkiem Komisji Rekrutacyjnej na Studia Doktoranckie w IS PAN (2012–2013; 2015–2016), członkiem Komisji Rekrutacyjnej do Szkoły Doktorskiej Anthropos Instytutów PAN (2020–2021).

Jest członkiem Komisji Dyscyplinarnej w Instytucie Sławistyki PAN (od 2020 r.) oraz przewodniczącą Komisji Socjalnej w Instytucie Sławistyki PAN (od 2022 r.).

Współpraca ze środowiskiem naukowym spoza Instytutu Sławistyki PAN i działalność organizacyjna poza Instytutem Sławistyki PAN

Jest członkiem Rady Fundacji Sławistycznej (od 2013 r.), Komisji Języka Religijnego przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów (od 2016 r.), Komisji Etnolingwistycznej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów (od 2017 r.), Komisji Etnolingwistycznej Komitetu Językoznawstwa PAN (od 2020 r.).

Dr Dorota Pazio-Włazłowska pełniła funkcję członka Rady Redakcyjnej czasopisma „Słowiański mir w tretjem tysiaczaletii”, Instytut Słowianoznawstwa RAN, Moskwa, Rosja, red. nac. Jelena S. Uzieniowa (od 2015 r.) oraz od 2021 r. pełni funkcję członka Kolegium Redakcyjnego czasopisma „Conversatoria Linguistica”, wydawca Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, red. nac. Beata Żywicka.

Habilitantka wykonała recenzję autoreferatu pracy doktorskiej z zakresu rusycystyki, napisanej przez Aleksandrę J. Petkau na Uralskim Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym (2015 r.). Zrecenzowała także 11 artykułów naukowych złożonych do czasopism naukowych (m.in. „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury”, „Slavia”, „Quaestio Rossica”) oraz recenzowanych monografii wieloautorskich.

Znaczącym wkładem badawczym Habilitantki jest Jej działalność w ramach projektu *EUROJOS – Językowo-kulturowy obraz świata Słowian i ich sąsiadów na tle porównawczym*, kierowanego do lutego 2022 r. przez J. Bartmińskiego. Dr D. Pazio-Włazłowska jest członkiem międzynarodowego ponad 120-osobowego zespołu od 2009 r., w 2013 r. podjęła się pełnienia funkcji sekretarza projektu, zaś w 2019 r. została powołana przez Radę Naukową Instytutu Sławistyki PAN na sekretarza Rady Naukowej Konwersatorium EUROJOS. Zważywszy na to, że projekt początkowo był afiliowany na UMCS w Lublinie, Habilitantka ściśle współpracowała z Instytutem Filologii Polskiej UMCS.

W tym samym czasie zaangażowała się w inne tematy badawcze realizowane przez IS PAN wspólnie z zagranicznymi placówkami badawczymi, m.in. w okresie 2011–2013 była

polskim koordynatorem polsko-rosyjskiego projektu nt. „*Sacrum*” we współczesnym języku rosyjskim na tle porównawczym; w okresie 2017–2020 – polskim koordynatorem polsko-serbskiego projektu nt. *Kluczowe pojęcia serbskiej i polskiej aksjofery w perspektywie ogólnosłowiańskiej*; była o nich mowa wyżej, współpracowała więc z odpowiednimi placówkami badawczymi w Rosji (Instytut Słowianoznawstwa RAN) i Serbii (Instytut Języka Serbskiego Serbskiej Akademii Nauk i Sztuk w Belgradzie).

W Instytucie Języka Rosyjskiego imienia Wiktora Winogradowa RAN Habilitantka uczestniczyła w seminariach jego pracowników oraz była zapraszana przez instytut do uczestnictwa w konferencjach, co aktywnie czyniła. Brała udział także w seminarium pt. *Badania lingwokulturowe* w Instytucie Językoznawstwa RAN, w tej instytucji naukowej także uczestniczyła w konferencji z wygłoszeniem referatu. Habilitantce udało się nawiązać współpracę naukową także z pracownikami innych rosyjskich uczelni – Uralskim Uniwersytetem imienia Pierwszego Prezydenta Rosji Borysa Jelcyna w Jekaterynburgu. Owocem wspólnych badań są trzy wieloautorskie publikacje i cztery wystąpienia konferencyjne. Poza tym dr Pazio-Wlazłowska zorganizowała z badaczkami z Jekaterynburga konferencję naukową „Język i religia” (2021 r.), pełniła funkcję członka komitetu programowego konferencji w kwietniu 2021 r. na Uniwersytecie Uralskim (*Aspekty aksjologiczne współczesnych badań filologicznych*), zrecenzowała artykuł naukowy nadesłany do czasopisma „*Quaestio Rossica*”.

Jako organizator i współorganizator brała udział w wielu komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych i międzynarodowych, także za granicą. Organizowała i współorganizowała osiem międzynarodowych konferencji naukowych, w tym dwie za granicą w Moskwie (2017 r.) i Jekaterynburgu (2021 r.).

Jako członek zespołu oceniającego aktywnie udzielała się w kilku edycjach konkursów historycznych dla młodzieży pt. „*Historia Bliska*”.

Działalność na rzecz popularyzacji nauki

Habilitantka aktywnie współpracowała z platformą *Uczyć się z historii. Doświadczenie totalitaryzmów XX wieku*, która działa na rzecz edukacji w zakresie historii krajów Europy Środkowo-Wschodniej w XX w. Dr Pazio-Wlazłowska tłumaczyła z języka rosyjskiego prace wyróżnione w rosyjskim konkursie historycznym dla młodzieży szkolnej *Człowiek w historii. Rosja – XX wiek* (2010–2011). Nawiązała współpracę z Archiwum Historii Mówionej. Brała udział w projekcie *KARTA z Polakami na Wschodzie*, m.in. wykonała przekład biogramów na język rosyjski.

Na Uniwersytecie Europejskim w Sankt Petersburgu dzieliła się polskimi doświadczeniami na temat zakładania i funkcjonowania archiwów społecznych.

Prezentowała swoje wystąpienia, dotyczące badań nad rosyjskim konceptem CERKIEW i polskim wyobrażeniem OTYŁOŚCI, podczas zebrań naukowych w Zakładzie Językoznawstwa IS PAN, dwa z nich były dostępne dla wszystkich zainteresowanych na platformie zoom.

Uczestniczyła z referatem w XXI Festiwalu Nauki (2017 r.).

Wygłosiła wykład w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie o upamiętnieniu ofiar represji i kształtowaniu tożsamości narodowej na przykładzie nowych męczenników z Butowa (2017 r.).

Konkluzja

Podsumowując dotychczasowe rozważania pragnę stwierdzić, że **dorobek naukowy w okresie po doktoracie oraz osiągnięcia dydaktyczne, popularyzatorskie i organizacyjne dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej spełniają w pełni wszystkie kryteria stawiane w ustawie dotyczącej procesu habilitacyjnego**. Drobne uwagi do monografii, które zostały poczynione wyżej, mają formę dyskusji naukowej i są raczej propozycją alternatywnego ujęcia zagadnienia, nie podważają one w żaden sposób metod zastosowanych w pracy i nie obniżają jej wartości. W związku z powyższym **przychylam się do wniosku Habilitantki o nadanie Jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**.

Zważywszy na bogactwo podejmowanych przez Habilitantkę tematów badawczych, nowatorskie podejście metodologiczne, aktywne zaangażowanie Jej w okresie po obronie doktoratu w sprawy organizacyjne, popularyzatorskie i dydaktyczne wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu Slawistyki PAN o przyznanie nagrody dla dr Doroty Pazio-Wlazłowskiej.

Jadwiga Korcowska-Roda